

СОЦІАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Розглянуто проблеми самовизначення в соціальному вимірі життя людини в порівнянні культурних настанов та соціально-економічних умов індустріальної та сучасної епох, як певний прояв духу людської природи, який обумовлює суспільне життя.

Вступ

Кожному історичному часу та культурному середовищу притаманні свої особливості взаємопроникнення духовного та соціального в житті людини та суспільства. В сучасному світі відношення в суспільстві до людини як до індивідууму стає головною рисою життя. Зазначимо те, що духовним кодом нової (інформаційної) епохи стає свобода. Тому сучасна реальність вимагає від людини постійного самовизначення та здатності керувати індивідуальною свободою. Визначена власна позиція та сформованість особистості людини дозволяє їй ефективно проявляти власний потенціал в житті. Адже самореалізація та самовизначення людини відбувається через її прагнення до самоактуалізації або саморозвитку.

Аналіз досліджень

Проблема самовизначення як смислової сфери людини, в якій відбувається розбудова цінностей та визначається її соціальна позиція знаходить своє відображення в роботах багатьох філософів. З появою соціальної теорії, яку пов'язують з іменами К. Маркса, М. Вебера, Е. Дюркгейма та ін. дослідників, концепція становлення суспільства модерн характеризується як раціоналізоване суспільство, що спирається на грошовий розрахунок. Тобто цілераціональний розрахунок став основою соціальної дії, який впливав на самовизначення та самореалізацію людини в індустріальному суспільстві та формував відповідний спосіб життя і спосіб мислення. М. Вебер [3] зазначав, що цілераціональна дія та формальна раціональність як такий тип раціональності виходив за межі морально-етичних настанов і створював лише такі цінності (наприклад, чесноти «протестантської етики»), які б дозволяли отримувати максимальну користь для капіталу в індустріальній системі виробництва.

Сучасну ж соціальну реальність як «нестійку» або «рідинну» визначає у своїй концепції соціолог і філософ З. Бауман [1]. Порівнюючи сучасну епоху з попередньою він зазначає, що системна, «тверда» реальність епохи модерн несла в собі тоталітарну тенденцію, яка ворогувала з будь-якою різноманітністю, проявами свободи, випадковості тощо. На його думку модель індустріального суспільства з його нормами, чіткими правилами, контрольованою роботою, яку навіть розмили настанови споживацтва розпадається під впливом більш вагомих причин. По-перше, це кінець утопічної ідеї про можливість досягнути досконалості відносин в суспільстві, якому б була притаманна рівновага, безконфліктність, влада над майбутнім; по-друге відміна жорсткого державного контролю над соціальним життям людей, та поява нових правил

економічного розподілу благ, що вимагає від людей самостійно вирішувати проблеми покращення рівня власного життя; втретє, відсутність або навпаки багатоваріантність авторитетів та лідерів, які б визначали життєві шляхи змушує людину вибудовувати саму себе на власний розсуд, або примкнути до якогось співтовариства задля розуміння та збагачення або навпаки, спотворення власного «Я».

Постановка завдання

Сутнісні зміни в соціальних пріоритетах та суперечливі ціннісні орієнтації сучасного суспільства змушують людину знаходитись в стані постійного пошуку та вибору життєвої стратегії, розуміння своєї професійної, культурної позиції по відношенню до соціального життя. Але вища потреба в самоактуалізації як шаблони до реалізації «повної людяності», за висловом А. Маслоу, теж набуває нових змістовних навантажень в сучасному світі. Чому? Адже питання власного призначення людини до сих пір немає чіткого визначення. А в сучасному світі багатоваріативних можливостей знайти своє призначення людині і складніше -- бо можна розгубитися на роздоріжжі можливих шляхів, а можливо і легше -- бо з'явилося набагато більше матеріальних носіїв для втілення творчих знахідок або з'явилася можливість спілкування, розділення інтересів, цікавих зустрічей завдяки мережі Інтернет. Та головна проблема, яку розв'язувало багато дослідників-гуманістів, а саме: відхід від власного призначення або втеча від власного розвитку в будь-яких соціально-економічних умовах стає на заваді власної самореалізації, робить її неповною, або та навіть «несправжньою» [6;8].

Слід зазначити що, сучасне суспільство потребує людей, які знають свою справу, здібні до прийняття самостійних рішень, відповідальних за свої рішення і ризики, що пов'язані з ними. На сьогоднішній день самовизначення людини знаходиться під впливом нових (ринкових) економічних умов, які комерціалізують і освітню, і професійну, і культурну сфери життя. Тобто необхідність виживання в нестійких ринкових умовах вимагають від людини інколи поступатися власним професійним призначенням за для досягнення матеріального благополуччя. Або залишатися на споживацькому рівні в суспільному житті, бо так вимагає культура більшості, тобто культура низького мотиваційного рівня. Подібне викривлення в системі цінностей стає на заваді щодо самореалізації власного потенціалу людини. Протиріччя між особистісними якостями людини і вимогами суспільства як і в професійній, так і в культурній сферах життя набуває загострений характер саме в зв'язку з тим, що

сучасний світ завдяки новим технологіям ставить складні питання перед людиною – впритул до виживання на планеті. Тому самовизначення людини набуває особливо актуального характеру, адже самореалізація людини значною мірою відбувається в зв'язку з соціальними взаємовідносинами, які набувають все більш різноманітний та «невизначений» характер.

I. Культурно-економічні чинники розвитку індустріального суспільства

Загальною характеристикою сучасності за влучним висловлюванням З. Баумана є мінливість, або «нестійкість» реальності, в якій переплавляються всі традиційні, усталені форми життєдіяльності суспільства [1,14]. Будь-який час глибинних перебудов соціальних устроїв (перехід від аграрного до індустріального світу, та перехід від індустріального світу до інформаційної доби) завжди несе в собі новий рівень соціальної свободи та можливість побудови більш бажаної реальності для людей через знищення старих форм поневолення. Так традиційне суспільство з патріархальними устоями та складною формою сімейних та етичних відносин було перетворене ідеями підприємництва та «грошових відносин» на індустріальний світ. Поступово культурні настанови патріархального устрою відступали під тиском нового духу підприємництва, що ніс у собі новий порядок суспільного життя [1;7;8].

Так, наприклад, за часів раннього капіталізму *духавантюризму* та швидкого збагачення був притаманний особистостям, які власними зусиллями та кмітливстю заробляли собі капітал. Та епоха швидкого збагачення змінилась на епоху монополістичного капіталізму або епоху «твердої» реальності за висловлюванням З. Баумана. Ця епоха з одного боку майже винищила першопрохідців та непокірних (іноді фізично), а з іншого -- дозволила масі людей (іноді проти їхньої власної волі) змінити свій соціальний стан [1, с.154].

Класи до яких стали відноситися люди мали досить чітко виражені суспільні форми з конкретними соціально визначеними ролями. Гендерний поділ та класові відносини стали невід'ємною частиною новоствореної *системи*, яка не давала можливості індивідуалізованого (власного) вибору, тобто накладала на власне самоусвідомлення певні лещата, за межі яких вийти доволі складно. Відтепер самореалізація людини відзначалась належністю до того, чи іншого «класу», яку треба було підтвердити якісним виконанням відповідної ролі.»Завдання, що розв'язували звільнені люди, полягало у тому, щоб використати свою нову свободу, знайти відповідну нішу і влаштуватися там через конформність: чітко слідуючи правилам і манерам поведінки, визначеними як справедливі і належні для даного місця» [1,с.40]. Тобто виконання соціальної ролі потребувало певних зусиль з боку людини, але і надавало чітко визначені цінності «благопристойного життя» в індустріальну добу.

Для того, щоб більшість людей змогли відбутися як виробнича сила індустріалізму, треба було змінити і внутрішні настанови в свідомості людей, змінити культуру. На думку Е. Тоффлера соціальний характер (як квінтесенція рис,

характерних для більшості в соціумі) під впливом нової техніки, життям у містах, зміною статусу сім'ї (появи нуклеарних сімей) та іншого відбився у нормативних установках індустріальної доби [5;8].

Культурні настанови, що обумовлювали *соціальну самовизначенність* людини на етапі монополістичного капіталізму були пов'язані з певними цінностями, а саме: бережливості, цінності праці, дисциплінованості. В житті це означало підпорядкування соціальним нормам, які на думку Е. Дюркгейма дозволяють людині через певні соціальні ролі розуміти себе та інших. Проявляти одні якості за рахунок пригнічення інших якостей, що надавало можливості співіснувати і працювати в системі. Таким чином формувалась соціальна солідарність, яка цементувала суспільство та впливала певним (обмежуючим) чином на самореалізацію людини [4;7].

На нашу думку дух солідарності був притаманний індустріальній епосі взагалі, і на професійному, і на побутовому, і навіть підсвідомому рівнях. Можливо таким чином продовжувався втрачений сенс «великої родини» патріархального (матріархального) устрою, який був перенесений за межі родини в соціум. Слухняність, підкорення правилам, орієнтація на авторитетний взірець ці норми поведінки були перенесені в індустріальний світ з минулого устрою. Але суворість та стриманість щодо власних бажань в індустріальному суспільстві були зумовлені трудовою етикою Нового часу, де робота була цінністю за якою слідує винагородження. Саме стан очікування стає визначальним в соціальному житті людини, в якому «краще майбутнє» більш цінне, ніж теперішнє. Як зазначив З. Бауман: «Необхідність чекання посилювала привабливу силу нагороди» [1, с.47; 7;8].

Далека мета про краще матеріальне (та справедливе) життя сприяла росту та розвитку індустріального суспільства, внаслідок чого, накопичувалось все більше і більше речей, які і ставали винагородою за роботу. Поступово система індустріального світу досягла своєї повноти і завершеності в досить чітко прогнозованому майбутньому для людини та майже розпланованому часі до кінця життя. З цього приводу філософи (Г. Маркузе, Еллюль, та ін..) вказували на таке поглинання людей відчуженими формами життя, що багатьом навіть подобалося підкорятися чітким правилам, втрачаючи або забуваючи при цьому про власне «Я» [5;7].

Нагадаємо, що суспільний простір «твердої» реальності (за З. Бауманом) як раціонально-кероване суспільство з сильною владою надавало можливості для *регламентованої соціальної самореалізації* людини в індустріальній системі. Адже протягом останніх двохсот років саме верхівка панівного класу володіла чітким розумінням, що в житті є добре або погане, благородне або безглузде, раціональне або ірраціональне, та чітко окреслювало життєві шляхи людини в системному суспільстві. Тому індустріальна (як і аграрна) епоха не могла відбутися без визначних лідерів, які фактично були

ідеологами певного порядку, та формували дух епохи, що пронизував, цементував навколо себе величезні маси людей. «Авторитет» був однією з ключових категорій минулої доби, який обумовлював *соціальносамовизначення* людей, а саме: лідери, уявлення про «добре суспільство», релігійні догми були необхідними світоглядними настановами в свідомості людини. Тобто керівництво (релігійне або світське) формувало уявлення в свідомості людей про світ та практично упорядковувало життя суспільства відповідно до цих уявлень [1;8].

Раціональний проект, централізоване керування та праця стали основними умовами, що впливали на *соціальносамореалізацію* людини в суспільстві «твердої» реальності. Адже «багатство походило від роботи, а праця – головне, можливо єдине джерело багатства...» [1,152]. К. Полані з цього приводу відзначав, що взагалі праця стала товаром завдяки тому, що робітник був (насилно) відділений від джерела свого безпосереднього існування (землі). Фактично праця перетворилася в окремих (новий) феномен в житті індустріального суспільства, порушивши «природний» зв'язок між землею, працею та багатством.

Тобто «традиційний засіб життя» був замінений іншим порядком, який був «спланований», став «цілораціональним» (за М. Вебером), в якому праця і капітал стали головними чинниками розвитку суспільства. І у вибудованому системному порядку «ціль, ... не виходила за рамки людської здібності думати, пізнавати, винаходити, планувати, діяти.» [1, с.155; 3]. Тобто з одного боку розвиток і пізнання людини, винайдення нових технічних засобів та її нові вміння були присутні в житті, але такий розвиток людини був чітко впорядкований та обмежений правилами системи, і з іншого боку формували нові форми відчуження людини від самої себе та інших.

Як приклад, модель нового раціонального порядку була озвучена Г. Фордом та слугувала певним ідеалом для більшості підприємців «твердої» епохи, яка поєднувала капітал і працю в невіддільний стихійний союз. Адже, він поєднав філософію владного капіталізму з практикою життя. На заводі Форда було чітко розмежування між проектуванням та виконанням, ініціативою та вказівками, свободою та підпорядкуванням, заснованими на принципах раціоналізації та механізації. Насамперед, ця модель була життєздатна і завдяки тому, що капітал був «прив'язаний» до конкретної, бажано великої території, на якій була можливість побудування заводів та фабрик, що потребували працівників, які відповідно мали гарантовану реалізацію в стінах заводів та фабрик. Цей зв'язок капіталу і праці був обумовлений взаємовигідною економічною потребою. Капіталісти мали можливість купувати робочу силу, а робітники – відповідно продавати власні здібності, силу, витратити здоров'я. Регуляцію (координацію) цих відносин взяли на себе державні установи (та профспілки), які стали основними чинниками розвитку індустріального світу. [1;11].

Слід зазначити, що М. Вебер надавав великого значення сутнісній основі капіталістичної системи, що ґрунтувалась на ідеях «протестантської етики». Її ідея полягала у формуванні скромного, бережливого працівника, який лишає себе багатьох задоволень заради праці, як богоугодної справи. Проте становлення монополістичного капіталізму, орієнтованого на споживання, в якому головним чинником розвитку є зростаючий прибуток, викликало протилежну настанову. А саме: чим більше витрачає людина, підтримуючи належний рівень життя, тим краще. [3;7].

Так поступово настанови протестантської етики замінилися «ідеологією потреб» або гедонізмом споживання, що сприяло формуванню «масової» людини, яка споживає товари масового виробництва та масової культури. Тобто як службовець людина повинна бути дисциплінованою, керованою, слухняною, а як споживач навпаки життєлюбною, недисциплінованою, швидко задовольняти свої бажання. Така *дисгармонія соціальносамовизначеності* людини в індустріальному суспільстві сприяла роздвоєнню особистості, що утримувалася всередині людини, і до певного часу не впливала на суспільне життя. [5;7]. Та можливо ця ситуація внутрішнього конфлікту на рівні базових потреб людини надав змоги прорватися назовні новим, вищим духовним проявам. Адже зміна соціально-економічних умов, які відбулися у 70-80-х роках ХХ століття, що пов'язані з інноваційними технологіями, науковими відкриттями та структурними фінансовими змінами зумовили появу суспільства нового типу.

II. Свобода самовизначення людини в «нестійкій» реальності

Серед перших дослідників нового розвитку суспільного життя треба згадати Д. Белла, який визначив суспільство нового типу як *постіндустріальне суспільство*, яке передусім змінюється у соціальній структурі. Перетворення економіки та перерозподіл зайнятості людей у новому суспільстві відзначається дослідником як переважання кількості працівників вищої кваліфікації над робітниками нижчої кваліфікації. Розуміння Д. Беллом суспільства в постіндустріальну добу, що розпадається на три сфери: техноекономічну, політичну та культурну зазнало багато критики. Втім, основну суперечність для самовизначення і самореалізації людини вчений визначив як розбіжність між осьовим принципом культури (як природної сфери для самореалізації) та осьовим принципом економіки (де головним залишається прибуток та певна регламентованість діяльності людини) [2]. Треба зазначити, що творчість в культурному середовищі значно яскравіше являє таланти людини, і сама по собі породжує такі форми культури, де можна виявити унікальні здібності людини. Але не можна і зважати на те, що і в техноекономічній сфері креативність як особливий спосіб взаємодії з матеріальним світом надає можливість для самореалізації людини, навіть при явному стремлінні людини до прибутку [5;6].

У роботах видатного соціолога сучасності М. Кастельса суспільство сьогодення розглядається як «інформаційне». В економічній сфері таке суспільство має трансформовані, а саме -- інформаціоналізовані форми капіталізму з більш жорсткими цілями та різноманітними засобами розвитку на відміну від індустріального капіталізму та етатизму (соціалізму). Основною характеристикою інформаціонального засобу розвитку суспільства на думку М.Кастельса є технологія генерування знань, обробки інформації та символічної комунікації. Джерелом цього розвитку стає можливість та необхідність впливу знання на знання як головного чинника виробництва[6].

Як відзначає вчений, визвольний дух, що розквітав в рухах 60-тих років в країнах Європи і Америки за допомогою новітніх технологій поширився, і мав чималий вплив на матеріальну основу економіки та її глобалізацію. Саме відчуття змін в усіх сферах суспільного життя відобразилося у русі «нових лівих» на протязі 60-70 років ХХ століття, який виступив з лозунгами проти технократизму та бюрократії, системи маніпулювання свідомістю людей в індустріальному суспільстві. Цей рух, що захватив спочатку Францію був підтриманий філософами-екзистенціалістами. Зокрема, Ж.-П. Сартр вбачав в ньому реалізацію реальних потреб людини: як можливість прояву унікальності буття кожної людини. І хоча цей рух завершився вуличним безладдям, дух свободи передався в інші країни світу, в тому числі і в Америку, де виникли хіпі та інші нестандартні угруповання. На початку 70-х років нафтова криза в Америці повернула молодь до звичайного соціального життя. Але і робота, і освіта, на нашу думку, під впливом нового, альтернативного(на відміну чіткої, обмеженої системної свідомості) шляху розвитку люди створили так зване креативне середовище, де виникла можливість більш повної самореалізації, тобто більшого прояву унікальності людини[5;6;7].

Саме культура свободи індивідууму, що бажає вільно творити, вільно користуватись усіма знаннями, так звана «хакерська культура» стали підґрунтям мереживого суспільства, що створено новітніми технологіями, Інтернет, сучасною технікою, ЗМІ. Це спроба, на нашу думку, нового об'єднання людей з різних континентів та будь-яких націй, що формують новий засіб життєдіяльності суспільств на планеті, де знання(підпорядковуючи капітал та працю) – стають силою, владою та грошима [6;7].

З іншого боку треба підкреслити, що раціонально вибудована система минулого більше не захищає людину від ризиків та протиріч, що генерує сучасне суспільство. Адаже перехід до нової системи завжди індивідуалізує членів суспільства та несе в собі певний духовний код, який обумовлює як соціальну, так і духовну самовизначеність людей в цілому. Нова реальність, на думку сучасних філософів та соціологів, несе в собі *дух свободи, звільнення* від авторитетів, соціальної залежності, примусу та накладає відповідальність за власне життя. Тягар відповідальності та сучасна

«невизначеність» робить людей деякою мірою байдужими одним до одного, що і призводить до «атомізації» суспільства як нової форми відчуження[1;5;8].

На думку З. Баумана сучасний світ змушує: «... немов би грати у безліч ігор, причому в кожній із них правила змінюються безпосередньо під час її тривання»[1,с.85]. Така «нестійкість» породжує проблеми в професійному житті, бо спричиняє проломи в положенні людей, що отримали суспільну свободу (свободу від системи), та здібністю ефективно керувати власним життям і власним самовизначенням. Адаже реальна влада зникає з суспільного простору за межі електронної мережі. «В теперішній час улюблені стратегічні принципи можновладців – втеча, ухилення та незалежність, і їх ідеальний стан – невидимість»[1,с.70]. Оскільки, на думку З. Баумана головними джерелами прибутку сучасного капіталізму в більшості стають ідеї, а не матеріальні об'єкти, відповідно праця, а значить і людина полишають напризволяще, а людина-споживач стає в центрі уваги сучасного суспільства.

Незважаючи на те, що великими прибутками сучасного капіталізму, як і раніше, залишається реальний сектор економіки, тобто здобуття енергетичних носіїв та металургії, та віртуалізація економіки, що відбулася на протязі останніх десятиріч не надає більше ясного бачення економічного розвитку, який стає непередбачуваним. Це практично знищує ідею держави як регулятора відносин між капіталом та працівниками і зміщує акцент в самій ідеї праці, яка вийшла з під влади державного (політичного) контролю [1;6;8].

Адаже за рахунок автоматизації виробництва та впровадження нових технологій сфера послуг в економіці зростає, і вимагає креативних ідей в роботі як від власників бізнесу, так і менеджменту, тому і ситуація на ринку праці докорінно змінюється. А саме: послабленням, а в деяких випадках знищенням взаємообв'язків між капіталом і працею, які мали місце в епоху «важкого» капіталізму. Але свободу від зобов'язань скоріше отримує капітал, який поступово звільняється від керування виробництвом, тобто робітниками. Нині «легкий» капіталізм може отримати такі ж прибуткові результати, як і раніше, безвідносно від місця виробництва: по-перше воно може бути в будь-якій країні, там де це вигідніше; по-друге, з тими працівниками, праця яких коштує дешевше; по-третє, фактично без впливу регулятивних норм з боку держав. Тобто і держава, і населення держави являють собою лише засоби для отримання прибутку, а об'єктами конкуренції стають споживачі. Тому надзвичайна гнучкість ринку праці з одного боку не надає людині захищеності від організаційних змін або дезорганізації взагалі, а з другого боку надає людині нові можливості для власного саморозвитку та саморозкриття в різноманітті професійних можливостей[1;6;7].

На відміну від становлення суспільних відносин в попередню епоху «твердої» реальності відтворення усталеної, визначеної соціальної ролі в «рідинній» реальності немає, зазначає З. Бауман.

Адже світ, наповнений можливостями, кожний раз надає відчуття нової реальності, тому жодна можливість не може стати довготривалою. Навпаки саме «свобода бути ким завгодно» робить реальність «нестійкою». Та поруч з такою свободою співіснує невизначеність, незавершеність, тривога, ризик, тобто риси, що притаманні грі. Така життєва гра *постійновимагає* від людини *самовизначення* у власних цінностях, пріоритетах та цілях, і ці категорії стають вирішальними в житті людини нової епохи. Тобто питанням сучасності стає: «Що я повинен зробити?», на відміну від питання попередньої доби: «Як мені зробити краще те, що я роблю?» [1, с.69].

Такий стан «нестійкості» в суспільному просторі потребує для більшості людей, як і раніше, лідерів або наставників, які б допомагали усвідомлювати тенденції сучасної епохи, як для глибинного самовизначення власного «Я», так і для діяльності в соціумі. Але в подібних умовах згідно з дослідженнями З. Баумана, кількість «авторитетів» необмежена, до того вони володіють лише частковою, швидкоплинною істиною. ««Авторитети» скоріше стають «консультантами» з конкретної проблеми або прикладами до наслідування, тоді як людина сама повинна відповідати за наслідки своїх дій, помилка стає суто індивідуалізованою». [1, с.72;8].

Е. Тоффлер розглядаючи зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, теж вказує на фрагментарність світосприйняття в свідомості людей, але вважає, що завдяки такій фрагментарності та масі нових, різноманітних образів, які транслюють ЗМІ, можливе формування нового соціального характеру. Тобто внутрішній світ людини буде визначатися модульним «Я», в якому людина більш глибоко усвідомлює свої релігійні, професійні, субкультурні або індивідуальні відмінності. Цінністю постає не те, *чим* володіє людина, а те, *що* вона вміє робити сама. Відповідно для формування нового соціального характеру, основними стають риси різноманітності, свободи самовираження, відкритості, можливості проявити себе [8, с.645].

Підкреслимо, що соціальне самовизначення людини в сучасному суспільстві тіснопов'язаноз умінням використовувати новітні технології, в здатності переробляти велику кількість інформації та вмінні адаптуватися щодо неї, тобто знаходитись *впостійномусаморозвитку* та *трансформації*. Це доволі складна задача для людини, і тому вона вимушена сконцентруватись на своєму індивідуальному, щоб віднайти та сформувати власне (модульне) «Я» (за Е.Тоффлером). Звичайно на етапі самовизначення і самореалізації в сучасному світі можливо сформувати і фальшиве «Я», обрати маску, а не розкрити власне «Я», особливо під впливом ЗМІ, де з прагнення

саморозкриття людини створюються шоу-програми. Треба сказати і про втечу від власного розвитку або підміну, тобто «несправжню» реалізацію здібностей багатьох людей в комп'ютерних іграх та поглинанням їхнього життя віртуальною реальністю Інтернет [5;8].

Висновки

Нестійке, і подекуди жорстке соціальне середовище, яке обумовлене новими економічними, культурними та освітніми чинниками вимагають від людини нового ставлення до себе, власного «Я», розуміння самої себе. Адже, «зовнішня» нестійкість змушує людину шукати нові духовні джерела для розуміння сенсу власного життя, задля власного самовизначення та самореалізації в світі. Можливо припустити, що потреби власної самоактуалізації та самореалізації будуть відігравати в житті людини основну роль, підпорядковуючи їм всі інші потреби. В зв'язку з цим значно виростає роль освіти, яка вже відходить від стандартів минулої «твердої» реальності: зміщується акцент в бік самоосвіти, здобуванні знань за допомогою новітніх інформаційних джерел та техніки. Адже сучасна (віртуальна) економіка базується на виробництві знань та їх генерації. Фактично це можливо і в спотвореній формі – як приклад, випуск «пустих», з позицій сенсу життя, шоу-програм або занурення (розчинення) в віртуальну реальність Інтернет-культури. А можливо і навпаки, розширення власних кордонів бачення світу, знаходження в різноманітних економічних та культурних формах власного самовияву в професійному житті. Слід зазначити, що і багатоякісність сучасного культурного середовища породжує різноманітні форми задля фактично будь-якого самовиявлення і до вершин творчості власного буття і повної деградації людини. Тому саме від самовизначеності людини, які саме цінності вона спроможна генерувати в своєму житті залежить її розвиток та самореалізація в сучасному світі.

Список літератури

1. Бауман З. Текущая современность – ООО « Питер Пресс», 2008. – 238с.
2. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капитализма.
4. Дюркгейм Е. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М., 1996.
5. Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі. – К.: ТОВ «XXI століття діалог культур», 2009. – 404с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М. ГУ ВШЭ, 2000. – 608с.
7. Лях В.В. Цінності «соціальної етики» і становлення «духу інформаційного суспільства» – Київ.: 2009, вип. 2. – С.139 – 160.
8. Тоффлер Е. Третья хвиля. – М.: АСТ, 2004 – 784 с.

Автономова Т.И.

Социальное самоопределение человека в информационном обществе.

Рассмотрены проблемы самоопределения в социальном измерении жизни человека, в сравнительном срезе культурных установок и социально-экономических условиях индустриальной и современной эпох, как специфическое проявление духа человеческой природы, который обуславливает общественную жизнь.

T.Avtomonova

SOCIAL SELF-DETERMINATION OF MAN IN THE INFIRMATION SOCIETY

The problems of self-determination in the social dimension of man's life are considered in the comparative profile of the cultural directions and social-economical conditions of the modern and industrial ages as a specific manifestation of man's nature spirit, which stipulates social life.